

Črte o Hercegovini in Luku Vukaloviću.

Toliko se govori in piše dandanašnji o tej deželi, pa tako malo je znana ljudem, da ne bo odveč, ako tudi „Novice“ podajo svojim bravcom nekoliko vrstic, ki so verljive.

Dežela Hercegovina (po turško Ejalet Erczeg) je razdeljena v 3 sandšake in 14 nahij, namreč 1) v sandšak mostarski z nahijami Mostar, Blagi Stolac, Čbuska in Duvno, 2) v sandšak trebinski z nahijami Trebinje, Nevesinje, Niksić, Kulasin in Gacko, in 3) v sandšak fokiški z nahijami Foksa, Cajnič, Plivolje in Pripolje. Zemlja meri 297 štirjaških milj in ima 293.000 prebivalcev, med katerimi je 183.000 kristjanov grške cerkve, 42.000 katoličanov in 68.000 turkov. Ako je treba, more dežela čez 50.000 vojakov dati. Pri Hercegovincih so se stare rodovinske plemena še čisto ohranile. Tu še slovijo v svoji izvorni moči Bielopavlići, Grahovci, Plešivci, Popovi, Niksići, Bratonosići, Drobnjaki, Zubci, Morači itd. Vsako teh plemen navadno posedajo dolino, porečje ali pa visoke planine, do katerih se težko pride. Cela dežela je nekako čudno vstvarjena; tu planjave, tam gojzde, tu skale kakor na Krasu, tam livade, tu potoki, tam močirje. Pa vstvarjena je ta dežela kakor nalašč za tako imenovane male boje, v katerih se domači, ki vse zavetja dobro poznajo, lahko branijo sovražniku. S svojih hiš (kulaš), taborom enacih, dohajajo junaci doli na bojišče. V narodnih pesmah, ki jih nadušeno prepevajo, živijo dela njih prededov; unuki poslušajo pesmi, ki popisujejo, kako je lepi serdar Djoko Radov Mitinac (iz Banjan) slavno smrt storil v boji, — kako je Scepan Rodojević sam smrtno rano dobil potem, ko je 40 turkov ubil itd.

Prvak junaških Hercegovincev dandanašnji je vojvoda Luka Vukalović, pravi sin domovine; celi svet ga že pozna. Luka je zdaj 45 let star. Podložnik je bil ranjkega Assam-Bel-a iz Trebinj; svoje mlade leta je bil v Kotaru (Cattaro), kjer se je puške delati učil. Potem je šel na Dunaj, je delal v cesarski puškarnici; za nekoliko časa se je povrnil v Dalmacijo in je več časa živel kot puškar v Novem gradu (Castelnuovo). Ko so se Hercegovinci vzdignili zoper Turka, je hitel v domovino svojo in kristjansko zastavo povzdignil visoko. Kmali so od vseh strani bojniki vreli k njemu in ga svojega voditelja pozdravili. Od tega časa se imenuje vojvoda Sutorinski in vsi glavarji hercegovinski so ga za to priznali. Kako zlo se ga boji ošabni Omer paša, pričajo visoke službe, ki mu jih je ponujal, — ponudil mu je celo čast turškega generala, pa Luka Vukalović je vse zavrgel. Luka ne zna ne brati ne pisati; al bistra glava je, junak od nog do glave, in vojskovodja izvrsten. Njegov tajnik Mihajlo Zego je omikan bistroumen Srb, vès pripraven za posel svoj.

Dopisi.

Iz Trsta 16. avg. 91. — Prevzvišani vladika gospod Josip Juri Strossmajer so tudi naši čitalnici blagovoljno dopustili, da jih vpiše za svojega častnega uda. Znano je vsemu svetu, koliko so uže storili za razvitek jugoslovanske izobraženosti. Poleg sto in sto družih dokazov, kako vroče Njihovo srce bije za naš narod, priča tudi to, kar so „Novice“ uže opomnile, da so v poslednjih dnevih stiskanim Črnogorcom poslali 100 zlatov. Tudi naša čitalnica tega zares velicega moža ponosna imenuje svojega blagosrčnega račitelja, ker tudi nam so poslali pripomoč v denarjih. Bog še mnoge leta živi tega prvega podpiratelja jugoslovanske omike!

V Gorici 13. avg. T-i. (Kako mestni odbor narodno enakopravnost razumeva?) Danes zvečer je imel mestni odbor javno sejo, v kateri med drugimi rečmi je prišlo v

pretres tudi vprašanje učnega jezika na tukajšni gimnazii in na realki. V imenu odseka za šolske zadeve nasvetuje gosp. dr. Jona: naj zbor sklene, da na gimnazii in na realki v Gorici se vpelje laški jezik kot učni jezik že v prihodnjem šolskem letu; ker pa bi ne bilo še mogoče, že v prihodnjem letu to storiti v vseh predmetih, naj bi se prihodnje leto prednašali vsaj nekateri predmeti v laškem jeziku, in to vse naj se v potrjenje pošlje ministerstvu. Ta predlog omenjeni gospod s tem skuša podpirati, da se opira na diplom od 20. oktobra 1860, na ustavo od 26. februarja 1861 in na pravilno postavbo za realke leta 1851, in sicer na §. 10, kateri pravi, da na realkah ima biti deželni kot učni jezik. Da modrovanje njegovo vse je bilo puhlo od konca do kraja, bom z dvema besedama dokazal. Na Goriškem stanujeta le dva naroda, to je, slovenski in furlanski, in sicer ste Slovencev dve tretjini, ena je pa furlanov. Ker pravi Lahi so v Gorici in zunaj nje tako redki kakor bele vrane, tedaj, ako bi se logično mislilo in sklepalo po narodni enakopravnosti, mogel bi se na gimnazii in na realki v Gorici kot učni jezik vpeljati slovenski in ne laški. — Po pravici sta temu nasvetu ugovarjala vrla gospoda dr. Deperis in Visini, da mestni odbor ni pristojen, da bi rešil to vprašanje, ker gimnazija in realka ste šoli za celo deželo, in ne samo za Gorico, — da na Goriškem živijo tudi Slovenci, kateri v tem zboru niso zastopani, — da cela dežela je zastopana le po deželnem zboru, in naj se tedaj preiskava in razsoja tega za celo deželo važnega vprašanja prihrani deželnemu zboru, kateri sam je v stanu to reč rešiti brez škode laškemu ali slovenskemu narodu. Na to pa se vzdigne dr. Pajer, advokat v Kanali, pa tudi z gori omenjenim 10 §. pravičnih postav za realke zagovarja laščino v realki in gimnazii!! Kako more pravosrednik kaj takega zagovarjati, se nam ravno tako čudno zdí kakor to, da advokat v Kanali je mestni odbornik v Gorici? — Kako malo mar pa je tukajšnemu mestnemu odboru za logiko in narodno enakopravnost, kazal je njegov sklep po veliki večini, da se ima na gimnazii in na realki vpeljati laški jezik kot učni jezik, in da se imajo nekateri predmeti v tem jeziku prednašati že prihodnje šolsko leto; za potrjenje in izpeljavo tega sklepa se ima pa poslati prošnja ministerstvu v Beč. — Lepo se zahvalujemo, gospodje prvaki laške stranke v Gorici, da zdaj ste se pokazali v pravi luči in na beli dan djali nam svoje namene in namere, potalijančiti Slovence na Goriškem. Do sedaj ste nas zagotavljali, da hočete narodno enakopravnost v Gorici toliko za vas Lahe kolikor za nas Slovence; mi Slovenci, ki nismo vajeni drugače misliti, drugače pa govoriti, smo vam verovali in radi vam podali prijazno roko. Al zdaj ste se pokazali drugače in sami si potegnili krinko z obraza. Nam Slovencom je to resen opomin, da čuvajmo neprenehoma nad svojo pravico, da ne udajmo se nobeni zvijači in da srčno in pogumno brez strahu branimo svoje svetinje. Geslo nam vseskozi bodi: Vse za Vero, Cesarja in Dom! Vigilantibus jura!

Maribor 10. avg. (Nadaljevanje in konec popisa obletnice, ki jo je obhajala čitavnica mariborska.) Po končanih uvodnih govorih, katerim doštevamo še pismi, s kterima ste pozdravile čitavnica tominska in reška obletnico našo, začela se je „beseda“ s popevanjem slavnoznane Jenkove „Naprej!“ Vodo bi v Dravo nosil, ako bi o krasoti te pesmi še kaj reči hotel; prava narodna je že: s tem je dosti rečeno. Potem se je pela Riharjeva „Savica“; valovi petja prihajajo v nji zdaj rahlo, kakor mirno šumljanje jezera v večerni sapici, zdaj mogočno doneči kakor po burji razpejane vodé — prava živa podoba slovenskega srca. — Razveselil je društvo na to naš mladi po svojih globoko gniljivih pesmih dobro znani gosp. Gr. Krek z deklamacijo nalašč za našo svečanost zloženo in ji v vsem primerno. Tako-le se je glasila: